

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

Důkazy Boží existence

podle Richarda Swinburna a Stanislava Sousedíka

Autor práce: **Ing. Bohumil Hejný**

Vedoucí práce: **PhDr. Vojtěch Šimek, Th.D.**

Studijní program: **Filosofie**

2024

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

22. března 2024

Bohumil Hejný

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Vojtěchu Šimkovi, Th.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Rovněž děkuji své manželce Pavle za podporu a trpělivost v průběhu studia.

Obsah

Úvod.....	5
1. Typologie argumentů pro Boží existenci	7
2.1. Apriorní argumenty.....	8
2.2. A posteriorní argumenty.....	8
2.2.1. Teleologická argumentace	8
2.2.2. Kosmologické argumenty	9
3. Argumentace Stanislava Sousedíka	15
3.1 Postup argumentace	15
3.2 Diskuse.....	23
4. Argumentace Richarda Swinburna	28
4.1. Postup argumentace	28
4.2. Diskuse.....	33
5. Porovnání obou argumentů:.....	35
Závěr	38
Seznam použité literatury	42

Úvod

Otázku, zda je možné se dobrat racionálního vysvětlení existence Boha, si pokládají lidé již od antických dob. Netýká se pouze teologů a filosofů, kteří se jí zabývají v rámci své profese. Narazí na ni každý člověk, který se poctivě ptá po nejjobecnějším smyslu světa a svém místě v něm. Věřící očekává argumenty pro potvrzení své víry, jak ji přijal v rámci zjeveného náboženství. Odpůrce se bude snažit dokázat opak a ubezpečit se, že rozumová argumentace pravdy víry nijak nepotvrzuje.

Cílem práce je představit filosofický důkaz Boží existence, jak je pojednán v knize Stanislava Sousedíka *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení* a dále důkaz Richarda Swinburna, jak jej podává v knize *Bůh jako vysvětlení*. Tyto dva důkazy se pokusím porovnat v hlavních rysech a zasadit do širšího rámce.

Práce je založena zejména na studiu obou knih jako primárních zdrojů. Mezi sekundárními zdroji k Sousedíkově knize hraje ústřední roli diskuse s Petrem Dvořákem a Davidem Peroutkou, která proběhla po vydání monografie v odborných časopisech. Ke Swinburnovu důkazu existuje rozsáhlá sekundární literatura v angličtině, která se však vztahuje hlavně k tématům knihy *The Existence of God*, a je zaměřena zejména na otázky teorie pravděpodobnosti. Přesto lze u těchto autorů najít i důležité námítky, týkající se našeho tématu. Pokud není uvedeno jinak, jsou překlady z anglicky psané sekundární literatury vlastní.

Uvedené autory jsem si vybral, protože na základě studia jejich prací je možno ukázat na různé způsoby argumentace, které nakonec směřují ke stejnému cíli. Zatímco Sousedíkův postup je spíše spekulativní a metafyzický, přístup Richarda Swinburna má blíže k metodologii přírodních věd.

Oba autoři se navíc věnují kosmologickému důkazu, který byl studován po celou dobu středověku a jehož význam upadl po kritice D. Huma a Immanuela Kanta. Poté byla tomuto typu důkazu věnována jen malá pozornost a k určité renesanci došlo až v druhé polovině minulého století, a to zejména ve Spojených státech.

Richard Swinburne (*1934) je absolventem university v Oxfordu, kde vystudoval filosofii a teologii (1960). Ve své práci se zaměřuje na problematiku přiměřeného odůvodnění víry v Boha a konkrétních dogmat křesťanské víry. Zabývá se rovněž filosofií vědy. Svoji nejvýznamnější knihu *The Existence of God* vydal v roce 1979. V roce 1985 se stal profesorem filosofie na University of Oxford. Knihu *Bůh jako*

vysvětlení (*Is there a God*) vydal v roce 1996. Sám ji považuje za krátké „populární“ shrnutí své práce v oblasti filosofie náboženství.¹

Stanislav Sousedík (*1931) je absolventem Karlovy university, kde přednáší od roku 1990. Je odborníkem v oblasti aristotelcky orientované metafyziky, kterou spojuje s metodami analytické filosofie.

Práce je rozdělena do pěti kapitol:

První kapitola se zabývá typologií důkazů podle různých hledisek. Vzhledem k rozsahu práce se nebylo možné zabývat všemi důkazy existence Boha, které se vyskytují v odborné literatuře. Záměrem této úvodní kapitoly je zařadit pojednávané knihy do širšího kontextu.

Ve druhé kapitole je popsána argumentace S. Sousedíka, a rovněž diskuse, která je věnována jeho závěrům v sekundární literatuře. Je zde věnována pozornost zejména stěžejním autorovým tvrzením a bylo nutno ponechat stranou řadu velmi zajímavých exkurzů, například do oblasti literatury.

Ve třetí kapitole je obdobným způsobem pojednáno o argumentaci Richarda Swinburna.

Čtvrtá kapitola se věnuje vzájemnému porovnání pozic obou autorů.

Závěr je pak pokusem o zhodnocení obou argumentačních postupů a zaujetí vlastního stanoviska, včetně zhodnocení významu důkazů Boží existence pro život člověka.

¹ Swinburne R., *Short intellectual autobiography* . [cit. 2001-03-11].

Dostupné na www < <https://users.ox.ac.uk/~orie0087/>>.

1. Typologie argumentů pro Boží existenci

Na úvod je třeba upřesnit, jak budou v práci používány pojmy důkaz a argument. Důkaz je dosažení objektivní jistoty ohledně nějaké pravdy prostřednictvím usuzování (argumentace). Argumentací rozumíme formulování úsudků v jazyce za účelem zdůvodnění nějakého tvrzení. Je zřejmé, že oba pojmy spolu částečně splývají.²

Za nejobecnější způsob dělení filosofických směrů podle metody používané k důkazu Boží existence lze považovat rozdělení na postup pomocí intuice a postup pomocí illace, neboli vyvozování.

Intuicionisté tvrdí, že existenci Boha poznáváme intelektovým vhledem, ostatní níže uvedené důkazy jsou illacionistické.³

Intuice v uvedeném smyslu však znamená hlubší rozumový vhled do stvořené reality. Nelze ji v uvedeném kontextu chápat jako pouhé tušení.⁴

Přehledné rozdělení způsobů, kterými může spekulativní rozum dosáhnout důkazu Boží existence, uvádí Kant. Podle něho jsou možné jen tři druhy důkazů Boží existence:

„Všechny cesty, po nichž se s tímto úmyslem dává, začínají buď určitou zkušeností a jejím prostřednictvím poznanou zvláštní povahou našeho smyslového světa a stoupají od něj podle zákonů kauzality vzhůru až k nejvyšší příčině mimo tento svět, nebo kladou empiricky za základ jen neurčitou zkušenost, tj nějakou existenci, anebo konečně abstrahují od veškeré zkušenosti a na existenci nějaké vnější příčiny usuzují zcela apriori z pouhých pojmů. První důkaz je fysikotheologický⁵, druhý kosmologický a třetí je ontologický. Více těchto cest není, a ani být nemůže.“⁶

I když Kant dále všechny tyto cesty popírá, samotné rozdělení důkazů je užitečné.

Pokud budeme vycházet z tohoto dělení, můžeme argumenty pro existenci Boha rozdělit následujícím způsobem:

² Srov. NOVÁK, L., DVOŘÁK, P. *Úvod do logiky aristotelské tradice*, s.140-143.

³ Srov. BOCHENSKI, J. M. *Cesta k filosofickému myšlení*, s. 85-86.

⁴ Srov. MACHULA, T., FILIP, Š. M., *Tomismus čtyřiačtyřiceti tezí*, s. 197.

⁵ V současné literatuře se spíše používá název teleologický

⁶ KANT, I. *Kritika čistého rozumu*, s. 397.

2.1. Apriorní argumenty

Ontologické argumenty se odvozují z rozumu samotného, nikoliv z pozorování existujícího světa. Nejznámější je argument sv. Anselma z Canterbury a jeho pojmu bytosti, nad kterou nelze myslet nic většího a která musí existovat.⁷

Do této skupiny patří např. argument René Descarta z jeho V. meditace.: *„Avšak z toho, že nemohu myslet Boha jinak než jako existujícího, vyplývá, že existence je od Boha neoddělitelná, a on proto doopravdy existuje – ne že by to mé myšlení způsobilo, či že by uložilo některé věci nějakou nutnost, ale naopak nutnost té věci (totiž Boží existence) mi určuje tak myslet, ...“*⁸

2.2. A posteriorní argumenty

2.2.1. Teleologická argumentace

*„Některé jevy v přírodě ukazují takovou dokonalost ve struktuře, funkci nebo vzájemnou propojenost, že mnozí lidé považují za přirozené vidět rozvažující a direktivní mysl za těmito jevy. Tato mysl je typicky chápána jako nadpřirozená.“*⁹

Argument vychází z přesvědčení, že některé jevy v přírodě, nebo celý kosmos jsou mimořádně komplexní a směřují k určitým cílům. To lze nejlépe vysvětlit tím, že jsou produktem záměrného designu.

Dalším argumentem z této skupiny je jemné vyladění různých fyzikálních konstant, které umožňují existenci světa a člověka v něm jen ve velmi úzkém rozsahu svých hodnot. To podporuje teistickou myšlenku designu universa.

Z toho můžeme usuzovat, že za těmito jevy stojí rozvažující a direktivní mysl.¹⁰

Klasickým příkladem je pátá cesta sv. Tomáše:

„Pátá cesta se běže z řízení věci. Vidíme totiž, že některé věci, které postrádají poznání, totiž přírodní tělesa, jsou činná pro cíl. Což je zřejmé z toho, že vždycky nebo velmi často jsou činná tímž způsobem a dosahují toho, co jest nejlepší. Z toho jest patrné, že ne náhodou, nýbrž z úmyslu docházejí k cíli. Co však nemá poznání, nesměruje k cíli, leč řízeno někým poznávajícím a rozumějícím, jako šíp lučištníkem.“

⁷ Srov. OPPY, G., Ontological Arguments, In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2023 Edition), [cit. 2001-03-11].

Dostupné na WWW <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/ontological-arguments/>>.

⁸ DESCARTES, R. *Meditace o první filosofii*, s. 95.

⁹ RATZSCH, D., KOPERSKI, J. Teleological Arguments for God's Existence.

In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2023 Edition), [cit. 2001-03-11].

Dostupné na WWW <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/teleological-arguments/>>.

¹⁰ Srov. DEL R., KOPERSKI J. Teleological Arguments for God's Existence.

Tedy jest něco rozumějící, jímž všechny přírodní věci jsou řízeny k cíli, a to nazýváme Bohem.“¹¹

2.2.2. Kosmologické argumenty

*„Pravděpodobně nejlepší definice je, že kosmologický argument je aposteriorní argument pro příčinu nebo důvod kosmu.“*¹²

Craig uvádí následující charakteristiky kosmologického argumentu:

1. Argument vždy obsahuje premisu, která tvrdí, že něco existuje. Argument je však ve svém celku a posteriorní, protože jeho pravdivost závisí na faktu, že něco existuje.

2. Argument počítá s bytostí, která je první příčinou universa. Některé verze počítají s bytostí, která je dostatečným důvodem světa.

3. Kosmologický argument hledá důvod pro existenci světa. Ten hledá i teleologický argument, ale s důrazem na řád, design a zaměření k cíli.¹³

*„Na jednu stranu argument vychází z údivu člověka nad tím, že něco je spíše než nic nebo něco jiného. To vyvolává snahu o plné, komplexní bezpodmínečné nebo nejlepší vysvětlení toho, co existuje nahodile. Na druhou stranu to vyvolává důležité filosofické otázky týkající se nahodilosti a nutnosti, kauzality a vysvětlení vzájemného vztahu částí a celku, možných světů, nekonečna, povahy času a povahy a původu vesmíru.“*¹⁴

Deduktivní kosmologické argumenty:

Kosmologické argumenty lze rozdělit na induktivní a deduktivní. Deduktivní argumenty se dále dělí podle základního principu, který využívají na:¹⁵

Kosmologické argumenty založené na principu determinace:

Do této skupiny patří tzv. Kalámský argument, (důkaz arabské spekulativní teologie kalámu), který je možné formulovat takto:

1. *Všechno, co začíná existovat, vyžaduje příčinu své existence*
2. *Svět začal existovat*
 - a. *na světě jsou dočasné jevy*

¹¹ AKVINSKÝ, T. *Summa Theologiae*, I, q.2, a. 3 [cit. 2001-03-11].

Dostupné na [www](https://krystal.op.cz/summa-theologiae/) <<https://krystal.op.cz/summa-theologiae/>>.

¹² CRAIG, W.L., *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*, s. 10.

¹³ Srov. CRAIG, W.L. *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*, s. 11

¹⁴ Srov. RATZSCH, D., KOPERSKI, J. Teleological Arguments for God's Existence.

In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2023 Edition), [cit. 2001-03-11].

Dostupné na WWW <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/teleological-arguments/>>.

¹⁵ CRAIG, W. L. *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*, s. 283.

- b. ty mají příčinu v jiných dočasných jevech
 - c. není možný nekonečný regres série dočasných jevů
 - d. tedy série dočasných jevů musí mít začátek
3. Proto svět má příčinu své existence a tou je Bůh¹⁶

Kosmologické argumenty založené na principu kauzality.

Do této skupiny patří první až čtvrtá cesta Tomáše Akvinského:

Důkaz z pohybu:

Protože ve světě existuje pohyb, tj. každá změna, kterou subjekt získává určité vymezení, které dříve neměl, a proto musí existovat nehybný hybatel, tj. od světa odlišný a nehybný Bůh.¹⁷

„První pak a zřejmější cesta je, která se běře se strany pohybu. Je totiž jisté a smyslem známé, že v tomto světě něco jest pohybováno. Ale vše, co jest pohybováno, jest pohybováno od jiného. Neboť nic není pohybováno, leč pokud jest v možnosti k tomu, k čemu jest pohybováno, něco pak pohybuje, pokud jest v uskutečnění. Pohybovati totiž není nic jiného nežli přivésti něco od možnosti do uskutečnění. Avšak od možnosti nemůže nic býti přivedeno do uskutečnění, leč skrze nějaké jsoucno v uskutečnění, jako teplé v uskutečnění, na příklad oheň, činí teplým v uskutečnění dřevo, jež je teplé v možnosti, a tak je pohybuje a mění. Není však možné, aby totéž zároveň bylo v uskutečnění a v možnosti vzhledem k témuž, nýbrž jen vzhledem k různým; co totiž je teplé v uskutečnění, nemůže zároveň býti teplé v možnosti, nýbrž je zároveň studené v možnosti. Je tedy nemožné, aby vzhledem k témuž, a týmž způsobem bylo něco pohybuje a pohybovaným čili aby samo sebe pohybovalo. Tedy vše, co jest pohybováno, musí býti od jiného pohybováno. Jestliže tedy to, od něhož jest pohybováno, jest pohybováno, musí i ono býti od jiného pohybováno. Tu však nelze postupovati do nekonečna, protože tak by nebylo žádného prvního pohybuje a pohybovaného ani žádného jiného pohybuje a pohybovaného, protože druhotná pohybuje nepohybuje, leč tím, že sama jsou pohybována od prvního pohybuje a pohybovaného, jako hůl nepohybuje, leč tím, že jest pohybována rukou. Tedy jest nutno dojíti k nějakému prvnímu pohybuje a pohybovanému, které by nebylo od nikoho pohybováno, a jím všichni rozumějí Boha.“¹⁸

Důkaz z příčinnosti:

Důkaz je založen na tom, že řada příčin nemůže být nekonečná. V každé řadě příčin je první, střední a poslední člen. Pokud by první člen neexistoval, nebyla by možná ani

¹⁶ 4 CRAIG, W. L., *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*, s104.

¹⁷ Srov. GRETT, J. *Základy aristotelisko – tomistické filosofie*, s. 450.

¹⁸ STh I, q.2, a. 3

celá řada. Pokud bychom odstranili první příčinu, odstraníme také její účinek a tím i další členy řady.

„Ve světě existují podřazené příčiny, které jsou jako takové podřazeny vyšším příčinám. Existuje tedy naprosto nezávislá, nezpůsobená, první příčina. Touto příčinou je sám od sebe jsoucí a od světa odlišný Bůh.“¹⁹

„Druhá cesta je z pojmu příčiny účinné. Shledáváme totiž, že v těchto věcech, smysly poznatelných, jest pořad příčin účinných. Ale shledáváme, že není možné, aby něco bylo příčinou účinnou sebe sama, poněvadž tak by bylo dříve nežli samo jest, což jest nemožné. Není pak možné, aby se v příčinách účinných postupovalo do nekonečna. Neboť ve všech příčinách účinných, seřazených, první jest příčinou prostředního a prostřední jest příčinou posledního, ať jest prostředních více nebo jen jedno. Ale není-li příčiny, není účinku. Kdyby tedy nebylo prvního v příčinách účinných, nebude prostředního ani posledního. Avšak kdyby se postupovalo do nekonečna v příčinách účinných, nebude první účinné příčiny, a tak nebude ani posledního účinku, ani prostřední příčiny účinné, což jest zřejmě nesprávné. Tedy je třeba stanovit nějakou příčinu účinnou první, kteroužto všichni nazývají Bohem.“²⁰

Důkaz z kontingence:

Tento důkaz vychází z existence nahodilých (kontingentních) jsoucen.

„Ve světě existují nahodilá jsoucná. Tedy existuje naprosto nutné jsoucné, které je příčinou nahodilých a nikoli naprosto nutných jsoucen. Tímto jsoucnem je sám od sebe jsoucí a od světa odlišný Bůh. Existenci nahodilých jsoucen, tj. jsoucen, která jsou svou přirozeností indiferentní k bytí a nebytí, poznáváme z faktu vznikání a zanikání, který neustále pozorujeme ve světě těles. To, co vzniká a zaniká, je svou přirozeností nevymezené co do bytí a nebytí. Nahodilé jsoucné nejen není svou esencí vymezeno k tomu, aby vždy bylo samo od sebe, neboť přece vzniklo a kdysi nebylo; ale není svou esencí vymezeno k bytí, tj. aby si zachovalo bytí, ani tehdy, když už jednou je.“²¹

Postup důkazu uvádí Craig:

1. *Ve světě vidíme že věci existují, ale nemusí existovat, tj. jejich existence není nutná, ale pouze možná*
 - a. *Vidíme je vcházet do bytí a vystupovat z bytí*
2. *Všechny věci nemohou být pouze možné, protože*
 - a. *Když je věc pouze možná, tak ve daném čase neexistuje*

¹⁹ GREDT, J. *Základy aristotelsko – tomistické filosofie*, s. 450.

²⁰ STh I, q. 2, a. 3

²¹ GREDT, J. *Základy aristotelsko – tomistické filosofie*, s. 452.

b. *Kdyby všechny věci byly pouze možné, tak v nějakém čase by všechny věci neexistovaly, nebylo by nic*

c. *Ale kdyby v jednom okamžiku nic neexistovalo, neexistovalo by nic ani nyní, protože to, co neexistuje, se nemůže samo uvést do existence*

d. *Ale to odporuje pozorování*

e. *Tedy všechny věci nemohou být pouze možné, musí zde být něco, co je nutné*

3. *Nějaká nutná věc může vděčit za nutnost své existence nějaké jiné věci, nebo sama sobě*

4. *Řada nutných věcí, které získávají nutnost své existence od jiných věcí nemůže být nekonečna (viz důkaz z příčinnosti)*

5. *Tedy, musí být absolutně nutné jsoucno, které je nutné samo ze sebe a způsobuje nutnost existence ostatních nutných věcí²²*

„Třetí cesta jest vzata z možného a nutného a je taková: Shledáváme totiž ve věcech některá, u nichž jest možno býti a nebýti, neboť se shledává, že některá se rodí a hynou a v důsledku toho mohou býti a nebýti. Ale jest nemožné, aby všechno, co je takové, bylo vždycky, poněvadž co může nebýti, někdy není. Jestliže tedy všechno může nebýti, někdy nebylo skutečně nic. Jestli však toto jest pravda, ani nyní by nic nebylo, poněvadž co není, nezačíná býti leč skrze něco, co jest. Nebylo-li tedy žádného jsoucna, nebylo možné, aby něco začalo býti, což je zřejmě nesprávné. Tedy ne všechna jsoucna jsou možná, nýbrž musí býti ve věcech něco nutného. Ale každé nutné buď má příčinu své nutnosti odjinud, nebo nemá. Není pak možno postupovati do nekonečna v nutných, jež mají příčinu své nutnosti, jako to není možné u příčin účinných, jako bylo dokázáno. Tedy jest nutno stanovit něco, co je samo sebou nutné, nemajíc odjinud příčiny nutnosti, nýbrž co jest příčinou nutnosti jiným.“²³

Důkaz ze stupňů bytí:

Věci ve světě jsou v různé míře omezeny svými esencemi, existují jako více a méně. Musí tedy existovat neomezené jsoucno, jež je odlišné od světa a je příčinou omezených věcí.

„Čtvrtá cesta se běře ze stupňů, které se shledávají ve věcech. Shledává se totiž ve věcech něco více a méně dobré a pravdivé a ušlechtilé, a tak o jiných takových. Avšak více a méně se říká o různých podle toho, jak se rozličně blíží něčemu, co jest nejvíce. Jako více teplé jest, co se více blíží nejvíce teplému. Je tedy něco, co jest nejpravdivější a nejlepší a nejušlechtlejší a v důsledku toho nejvíce jsoucno. Neboť co jest nejvíce

²² CRAIG W. L. *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*, s.183

²³ STh I, q.2, a. 3

*pravdivo, jest nejvíce jsoucnost, jak se praví ve 2. Metaf. Co však se nazývá nejvíce takovým v nějakém rodu, jest příčinou všeho, co jest toho rodu; jako oheň, jenž jest nejvíce teplý, je příčinou všech teplých, jak se praví v téže knize. Tedy jest něco, co je příčinou bytí a dobroty a kterékoli dokonalosti ve všech věcech; a to nazýváme Bohem.*²⁴

Kosmologické argumenty založené na principu dostatečného důvodu:

Hlavním představitelem tohoto typu důkazu je Leibniz. Postup argumentace je následující:

1. něco existuje

2. musí být dostatečný důvod nebo rozumný základ proto, že spíše existuje něco než nic

3. tento dostatečný důvod nemůžeme najít v nějakých jednoduchých věcech, ani ve skupinách věcí nebo v účinných příčinách všech věcí

a. věci ve světě jsou nahodilé, tzn. determinované ve svém bytí jinými věcmi, a to tak, že pokud se látka nebo pohyb změní, tak by neexistovaly

b. svět je konglomerátem takovýchto věcí a je tedy také kontingentní

c. účinné příčiny všech věcí jsou prostě předchozí stavy světa a tyto po sobě následující stavy nevysvětlují proč jsou zde nějaké stavy světa a svět vůbec

4. tedy zde musí být mimo svět a stavy světa dostatečný důvod pro existenci světa

*5. tento dostatečný důvod bude metafyzicky nutné jsoucnost, tj. jsoucnost které zahrnuje dostatečný důvod své existence samo v sobě.*²⁵

Induktivní argumentace:

Induktivním úsudkem rozumíme takový úsudek, ve kterém závěr nevyplývá nutně z premis, ale je pouze do určité míry pravděpodobný.

Swinburne tvrdí, že deduktivní kosmologický argument není platný. Pokud by platil, bylo by nemožné tvrdit, že celek fyzikálního vesmíru existuje a Bůh neexistuje. Swinburne místo toho vytvořil induktivní kosmologický argument, založený na explanační metodě podobně jako v přírodních vědách. Jeho argumentu se věnuji níže.

²⁴ STh I, q.2, a. 3

²⁵ CRAIG, W. L. *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*, s. 274.

Stručný přehled illacionistických argumentů pro Boží existenci uvádí tab.1:

	Argumenty	Postup	Princip		
Apriori	Ontologické				Anselm, Descartes
aposteriori	Teleologické				5.cesta
	Kosmologické	Deduktivní	Determinace	Kalámský argument	Al Ghazáli
			Kauzality	z pohybu	1. cesta
				z příčinnosti	2.cesta
				z kontingence	Sousedík 3. cesta
				ze stupňů bytí	4. cesta ²⁶
	Dostatečného důvodu		Leibniz		
	Induktivní			Swinburne	

²⁶ Pět cest Tomáše Akvinského

3. Argumentace Stanislava Sousedíka

Knihy Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení je v souladu se svým názvem rozdělena na dvě základní části. První část se zabývá významem důkazu v lidském životě, kde vychází z analýzy života lidského jedince od jeho počátku. Ve druhé části monografie se Sousedík věnuje samotnému kosmologickému důkazu. Zde uvádí předpoklady nutné k provedení důkazu a dále samotný důkaz nutného jsoouca ve formě sylogismu. Podrobně rozebírá výchozí premisy a námitky proti nim. V druhém kroku autor dokazuje že nutné jsoouco je Bůh. Na konci knihy se vrací k otázce po významu kosmologického důkazu v životě člověka.

3.1 Postup argumentace

Stanislav Sousedík začíná svoji monografii netradiční úvahou o významu kosmologického důkazu pro život jednotlivce. Podle autora se člověk rodí do světa, který se mu jeví příznivě nakloněný a je pro něho zajímavý. Tento dětský svět však končí dosažením dospělosti, která nastává jednorázově, vlivem neopětované lásky nebo zážitku smrti. To vede k úzkosti a ztrátě smyslu, se kterými se lidé různě vyrovnávají.²⁷ Smysl lidskému životu však nemůže poskytnout žádné jsoouco ve světě, protože je samo pomíjivé.

Pro postup argumentace je důležité, že smysl lidskému životu může poskytnout pouze jsoouco, splňující tři podmínky:

1. *„Být s to, aby světu i našemu pobytu v něm vrátilo jeho námi kdysi v mládí pocitovanou závažnost – jinými slovy muselo by to být něco, díky čemu by svět, o němž se ukázalo, že je pomíjivý, nabyl pro nás v nějakém dosud neznámém, ale nyní již jistě zcela nedětském ohledu přece jen nějakého věčného smyslu.“*

2. *„Ono dobro by muselo být něčím, co by nebylo prvkem světa, protože úzkostí byl svět zproblematizován jako celek a to veskrze, tj. každá jeho nejen skutečná ale i možná část a každý její skutečný i možný prvek.“*

3. *„Něco, co člověku jako takovému není bezprostředně dáno ani jím zakoušeno, protože naprosto vše, co člověk sám od sebe má a zakouší, dokonce i samo ono zbývající torzo naděje, je do úzkosti jakoby vnořené a jí prostoupené.“²⁸*

Prvním krokem důkazu je zjistit, zda takové jsoouco existuje. Následuje druhý krok – určení o jaké jsoouco se jedná.

²⁷ Srov. SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s.19-65.

²⁸ *Tamtéž*, s.47.

Z typologie argumentů pro Boží existenci je zřejmé, že jde o aposteriorní, deduktivní kosmologický důkaz, vycházející z principu kontingence (nahodilosti). „A protože nahodilost znamená způsob, jímž se o jsoucnu vypovídá nebo jímž je v jsoucnu existence, na prvním místě se podrobně analyzuje pojem existence.“²⁹

Před vlastním provedením důkazu nutného jsoucna je potřeba vyjasnit některé předpoklady, ze kterých bude důkaz vycházet.:

Stanislav Sousedík formuluje tzv. zásadu Z: „Zásada Z stanoví, že pro přirozený jazyk platí cosi jako „presumpce nevinny“, spontánní předteoretické, naivní poznání světa zprostředkované nám přirozeným jazykem, musíme považovat za pravdivé, dokud nebylo objektivně platnými, intersubjektivně dostupnými důvody prokázáno, že to v tom kterém případě nebylo na místě.“³⁰

Prvním problémem je tedy určit, zda je existence pouze vlastností pojmů, nebo také vlastností individuí. Jedná se o rozlišení mezi predikáty prvního a druhého řádu. Predikáty prvního řádu vyjadřují nějakou obecnou vlastnost, kterou individuu přisuzujeme. Tuto abstraktní vlastnost však individua nemají jako takovou. Individuum má pouze určitou stránku, na jejímž základě mu danou vlastnost přisuzujeme.

Je tedy možné rozlišit abstraktní vlastnosti, které individuu připisujeme a konkrétní vlastnosti které individua mají. Nyní ale vzniká otázka, do kterého řádu náleží predikát „existuje“. Stanislav Sousedík hájí zásadu, že se jedná o predikát prvního řádu.

Existence může nabývat dvou významů. Buď ji rozumíme jako existenci individuí, nebo vlastnost pojmů, jimiž tato individua charakterizujeme a která spočívá v neprázdnotě těchto pojmů. Vlastnost pojmů se nazývá existence absolutní a vlastnost individuí existence relativní. Připíšeme-li individuu pravdivě abstraktní vlastnost existence, má individuum i odpovídající vlastnost konkrétní.³¹

Dále je třeba určit, zda připsáním predikátu existence individua nějak charakterizujeme.

Jako východisko svého výkladu navazuje autor na tomistickou teorii pomyslných jsoucen. Pomyslná jsoucna jsou podle této nauky předměty, vyskytující se pouze v rozumu a mající pouze intencionální bytí. Jsou tedy objektivně předmětem rozumu. Pomyslné jsoucno tedy nemůže mít účinnou příčinu a jeho základem je to, podle čeho

²⁹ ŠPRUNK, K. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení, s.332.

³⁰ SOUSEDÍK, S. Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení, s.73

³¹ Srov. Tamtéž, s.69-77

jej náš rozum vytváří. Podle toho může být buď se základem ve věci, nebo bez základu ve věci. Pomyslná jsoucna mohou být tvořena pouze činností rozumu.³²

Intencionální individua se vyskytují běžně v našem životě, můžeme si je i sami vymýšlet (fingovat). Ve větách přirozeného jazyka tedy rozlišujeme dvojí absolutní existenci individuí – existenci reálnou a existenci intencionální. Intencionální předměty tedy existují pouze jako předmět rozumu.

Při analýze existence intencionálních individuí vychází Stanislav Sousedík z principu P: „*Jestliže výrok, že individuum má nějakou vlastnost F, verifikuji způsobem, jež je radikálně odlišný od způsobu, jímž verifikuji výrok, že individuum má nějakou vlastnost G, pak vlastnosti F a G nemohou být identické.*“³³ To znamená, že se musí odlišovat výrok o existenci, který verifikujeme empiricky od výroku, který je verifikován a priori.

Individuum je nějakým způsobem charakterizováno predikátem existence, protože kromě reálně existujících individuí existují také individua, která jsou pouze intencionální. Jako příklad je uveden vodník, který existuje pouze v pohádkách, ale ne ve skutečnosti.

Výsledkem provedených úvah je, že není nutno nic měnit na přesvědčení uživatelů běžného jazyka, že predikát „existovat“ individuum charakterizuje.³⁴

Dále se autor zabývá povahou existence reálných individuí. Tato individua mají řadu konkrétních vlastností, které odpovídají abstraktním vlastnostem. Tyto konkrétní vlastnosti jsou postižitelné našimi smysly. U predikátu existence to ovšem neplatí. „*Konkrétní existence empirického individua x je spíše jakousi individuu imanentní podmínkou, aby se světské individuum za určitých podmínek mohlo stát předmětem našeho smyslového poznání, abychom tedy mohli tvrdit, že x existuje.*“³⁵

Obsahem konkrétního individua v určitém čase t je tedy soubor všech jeho konkrétních vlastností, s vyloučením existence. Z toho plyne podvojná konstituce světských jsoucen, která je tvořena konkrétním obsahem, který je potencií a konkrétní existencí, která je jeho vymezením – aktem. Tato podvojná konstituce znamená, že každé takové jsoucno může nebýt, a tedy je nahodilé. Protože jsou obsah a existence reálných individuí spojeny vztahem vymezení, vztahuje se na ně princip kauzality „... *mutná a obecně platná zásada, podle níž je vše, co je spojené vztahem vymezení, tj.*

³² Srov. GREDT, J. *Základy aristotelско – tomistické filosofie*, s. 39

³³ SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s. 86.

³⁴ Srov. *Tamtéž* s. 103.

³⁵ *Tamtéž*, s. 107.

každá potence , která je vymezena nějakým aktem, má toto své vymezení od něčeho od sebe odlišného ³⁶

Dále se autor věnuje dvěma modalitám reálně existujících jsooucen, a to nutnosti a nahodilosti.

„Jako nahodilé charakterizujeme věci, o kterých jsme přesvědčeni, že sice jsou, ale mohly by nebyť, anebo být nějak jinak. Nutné (necessaria), jsou naproti tomu pro nás podle běžného pojetí věci, jež nemohou nebyť, resp. Být jinak, než de facto jsou. ³⁷

V běžném jazyce se tyto modalities vztahují buď k jazykovým útvarům a pak se nazývají de dicta, nebo se týkají i věcí a pak je označujeme de re. Týkají se individuí, faktů a událostí. ³⁸

Tyto modalities mohou být dále vymezeny takto:

1. Vlastnost sukcesivní znamená, že x má nějakou vlastnost v libovolně dlouhém časovém úseku a může ji kdykoliv ztratit. Jsoucno existující sukcesivně může tedy existovat libovolně dlouho, ale mohlo by kdykoliv přestat existovat.

2. Vlastnost simultánní znamená, že x má danou vlastnost v libovolně dlouhém časovém úseku tak, že by ji mohlo po dobu trvání tohoto úseku zároveň nemít. ³⁹

Po těchto přípravných úvahách následuje ve dvou krocích vlastní provedení důkazu.

Prvním krokem je důkaz nutného jsooucna. Výchozí sylogismus je tento:

P1: Je-li některé světské jsooucno nahodilé, existuje v universu i některé (nejméně jedno) jsooucno, které je (absolutně, logicky) nutné

P2: Avšak některé světské jsooucno je nahodilé

C: Tudiž existuje v universu některé jsooucno, které je (absolutně, logicky) nutné ⁴⁰

Sousedík se ve svém výkladu nejprve zabývá druhou premisou. Zdůrazňuje, že důkaz provádí i za předpokladu monismu – tzn. že svět by byl tvořen pouze jediným individuem. Opět se odvolává na výše uvedenou zásadu Z a tvrdí, že uživatel přirozeného jazyka je spontánním pluralistou a považuje alespoň některá jsooucna ve světě za nahodilá, a to zejména sukcesivně a simultánně nahodilá. K přesvědčení o sukcesivní nahodilosti nás vede zkušenost, že všechna jsooucna v našem světě jsou

³⁶ SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení* s. 117.

³⁷ *Tamtéž*, s.119.

³⁸ *Tamtéž*, s. 119-120.

³⁹ *Srov. Tamtéž*, s.120-122.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 127.

pomíjívá, zejména živé bytosti. Ovšem za předpokladu, že by svět byl tvořen pouze jedním individuem by bylo možné tvrdit, že dochází pouze ke změnám stavu tohoto individua. Simultánní nahodilost, odůvodňuje naše přesvědčení, že jsme alespoň někdy svobodní ve svém jednání, a tak můžeme nezávisle na příčinách, které nás determinují, vyvolávat ve světě účinky, které by mohly v závislosti na nás i neexistovat. Proti tomu lze namítat platnost kauzálního determinismu a tvrdit, že naše rozhodnutí ve skutečnosti svobodná nejsou.⁴¹

Autor tento problém řeší formulací zásady S:

„Fakt, který by odpovídal libovolnému spornému tvrzení týkajícímu se nějakého světského jsoucna, je nepředstavitelný.“⁴²

Protože o každém světském jsoucnu si dovedeme představit, že by mohlo přestat existovat, můžeme tvrdit, že každé jsoucno ve světě je nějakým způsobem nahodilé a představa, že svět obsahuje jedno nebo větší počet jsoucnů, z nichž některé je absolutně nutné obsahuje spor.

Autor uzavírá:

...“premisa P2 („některé světské jsoucno je nějak nahodilé“) je v některém ze svých smyslů pravdivá, aniž bychom prozatím pátrali po bližším určení této nahodilosti“⁴³

Dále autor analyzuje první premisu výchozí sylogismu.

Použitý metafyzický postup je založen na deduktivně získaném kauzálním vysvětlení. První premisa se dokazuje ve třech možných světech:

1. Monistický předpoklad, že svět je tvořen pouze jedním nahodilým jsoucnem. Pak má toto jsoucno od sebe odlišnou nutnou příčinu, vzhledem k tomu, že příčina se musí lišit od účinku. V tomto případě by premisa P1 platila.

2. Svět je celkem nahodilých jsoucnů a jejich počet je konečný. Každé z těchto jsoucnů má pak od sebe odlišnou příčinu, kterou může být buď jsoucno nutné nebo nahodilé. Pokud by bylo nutné, premisa P1 platí. Pokud by se jednalo o jsoucno nahodilé, pak vzhledem k jejich konečnému počtu bychom nakonec došli rovněž k nutné příčině, a P1 rovněž platí.

⁴¹ Srov SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s.128-134.

⁴² *Tamtéž*, s. 133.

⁴³ *Tamtéž*, s. 134.

3. Svět opět považujeme za celek nahodilých jsoucn, avšak jejich počet je nekonečný. V tom případě bychom k poslední nahodilé příčině, jejíž příčinou je příčina nutná, nemohli dojít.⁴⁴

Zde se pravděpodobně dostáváme ke klíčovému bodu, na kterém je celá argumentace závislá.

Stanislav Sousedík formuluje tvrzení T: „*Každý celek, jehož každý prvek je nahodilý, je sám nahodilý. Svět má tudíž (nejméně jednu) příčinu, jež není nahodilým jsoucnem, a tudíž je jsoucnem nutným.*“⁴⁵ Autor si je vědom, že tato věta není příliš přesvědčivá. Není obecně platným pravidlem, že celek má nějakou vlastnost, pokud ji mají všechny jeho prvky. Proto zavádí rozdělení vlastností na vlastnosti přispívající a vlastnosti nepřispívající. Toto rozdělení je založeno na tom, zda vlastnost nějakým dílčím způsobem přispívá ke vzniku od ní odlišné části celku. Například počet zrn hrachu v pytli přispívá k jeho celkové hmotnosti. Autor tvrdí, že nahodilost je vlastností nepřispívající. V nekonečném řetězci příčin, je každé nahodilé jsoucn závislé na příčině, a tedy nijak nepřispívá k nezávislosti tohoto souboru. Svět je tedy nahodilý a je závislý na příčině, která je mimo tento celek a je jsoucnem nutným.⁴⁶

Tím považuje Sousedík i první premisu za dokázanou. Proti této úvaze je však několik závažných námitek. Jednak jde o námítky Davida Huma a Bertranda Russela, a dále o námítky, které se objevily v diskusi v odborných časopisech po vydání monografie. Vzhledem k jejich významu se jimi budu zabývat samostatně v následující části této kapitoly.

Postup argumentace se však nezastavuje u prvního kroku, tj. důkazu existence nejméně jednoho nutného jsoucna, ale pokračuje druhým krokem důkazu, kde se snaží dokázat, že toto nutné jsoucn je Bůh. První krok důkazu nám neříká nic o povaze tohoto jsoucna.

Toto nutné jsoucn nemůže být složeno z potence a aktu, musí být nerozdělené a naprosto jednoduché, neboť jinak by bylo možné, že by rozdělením na části zaniklo. Jedná se tedy o čiré subsistující bytí. Subsistencí se rozumí samostatná existence mimo látku. Tato subsistence nepřísluší materiálním tělesným formám. Konkrétní existence je tedy jak reálně neosamostatnitelnou částí každého nahodilého jsoucna, tak se ještě nutně vyskytuje jako jsoucn subsistující.⁴⁷

⁴⁴ Srov SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s. 135.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 136.

⁴⁶ *Tamtéž*, s.134-137.

⁴⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 152-154.

Subsistující bytí je samo svou existencí a nemůže tedy za žádných okolností neexistovat a je absolutně logicky nutné:

„Věta (1) subsistující bytí existuje je tedy analytická

a věta (2) subsistující bytí neexistuje je sporná“

Z toho plyne i Sousedíkem navržená formulace ontologického důkazu:

„P: Bůh je subsistující bytí.

P2: Avšak to jediné x takové že x je subsistující bytí existuje.

C: Ergo Bůh existuje“⁴⁸

Subsistující existence je akt, jenž vymezuje jen sebe sama. Avšak dokonalost, jenž vymezuje jen sebe sama, musí být nevymezená ničím od sebe odlišným ani sama sebou. Subsistující existence je tedy jsoouco logicky nutné a co do své dokonalosti neomezené čili nekonečné.⁴⁹

Dále autor uvádí některé Boží atributy, o kterých se lze vyjádřit pouze analogicky.

Subsistující bytí je jedno. Pokud bychom uvažovali o více těchto jsoounech, musela by se mezi sebou v něčem lišit, a tedy by nebyla dokonalá. Z uvedených atributů je zřejmé, že susbsistující bytí je Bůh.

Protože tento Bůh je příčinou všech ostatních jsooucn, musí být jejich stvořitelem. Vzniká otázka, zda tento stvořitelský akt je svobodný, anebo bylo universum stvořeno nutně. Protože je čirým bytím, nemá žádnou potenci, která by ho nutila, aby z něho vzešlo něco odlišného. Bůh tedy je svobodnou příčinou existence světských jsooucn, a tedy sukcesivní a simultánní nahodilosti světských jsooucn. Možnost jejich neexistence není pouze možností logickou, ale i možností reálnou.⁵⁰

V závěru monografie se Stanislav Sousedík vrací k významu kosmologického důkazu v životě člověka. Smysl životu může vrátit jsoouco tří podmínek.

Druhá a třetí podmínka je splněna, Bůh není prvkem našeho světa ani něčím, co by námi bylo bezprostředně zakoušeno.

Ke splnění první podmínky, aby Bůh vrátil našemu pomíjivému světu nějaký věčný smysl, se autor vyjadřuje skepticky. Podle něho se v našem životě po provedení důkazu nic nezměnilo. *„Svět zůstal dále pomíjivý a my spějeme nadále vstříc své vlastní nicotě.*

⁴⁸SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s. 155.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 159.

⁵⁰ *Srov. Tamtéž*, s.161-163.

Nové je tu pouze to, že tomu všemu přihlíží z jakési nesvětské dálky a jakoby bez zájmu subsistující existence, Bůh. ⁵¹

Ani posmrtný život od těla oddělené lidské duše neposkytuje velkou naději. Lidská duše existující mimo tělo by nemohla nabývat žádné nové poznatky, a tedy by měla jenom poznatky získané během pozemského života.

„...naše úzkost, která tu bezsmyslnost provází, nikdy nepomine, protože ji Bůh poskytl nekončící časový rozměr.“ ⁵²

Provedení kosmologického důkazu tedy nesplnilo očekávanou úlohu a nevrátilo našemu světu smysl. Přeci však má svůj význam. *„Díky němu jsme našli někoho, o kom sice nevíme, zda je jsoucnem tří podmínek, ale o němž je nicméně zřejmé, že by se jím svým svobodným rozhodnutím mohl stát.*“ ⁵³

Stanislav Sousedík končí svoji úvahu odkazem na Boží milosrdenství, které by mohlo uvést svět, který je přičiněním člověka v nepořádku opět do stavu, který by našemu životu vrátil smysl. Na tuto otázku však již filosofie nemá odpověď.

⁵¹ SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s.168.

⁵² *Tamtéž*, s. 169.

⁵³ *Tamtéž*, s. 170.

3.2 Diskuse

1. K některým námitkám se vyjadřuje sám autor v rámci svého výkladu. Jedná se o námitky, které se týkají předpokladu, že soubor nahodilých světských jsoucen je nekonečný.

První je námitka Davida Huma, že kauzalita je pouhou iluzí v mysli, vycházející z naší zkušenosti. Podle Sousedíka je nutno vycházet z podvojně konstituce světských jsoucen, z níž je patrné, že příčina je podmínkou zvláštního druhu, a účinek je z ní určitým způsobem derivován – to znamená, že příčina předává svému účinku něco ze své vlastní existence.

Hume tvrdí, že rovněž všechny celky jsou pouhými fikcemi našeho myšlení, které jsou ve skutečnosti nijak nespojené. Je však nutno rozlišovat vztahy intencionální, které mají tento charakter (například hrabství spojená v království), od jsoucen, která jsou spojena poutem kauzálního vztahu.

Druhá Humova námitka spočívá v tom, že i když nemůžeme uvažovat o příčině celku nahodilých jsoucen, můžeme uvažovat o příčině každé jeho části zvlášť, a to existenci nekonečného řetězce beze zbytku vysvětluje. K tomu Sousedík uvádí, že námitka neplatí v případě celku, který není fiktivní, ale existuje reálně a obsahuje vazby mezi předměty. V tom případě je třeba najít nejen příčiny jednotlivých členů řady, ale i řady jako celku.⁵⁴

Dále se Stanislav Sousedík vyjadřuje k námitce Bertranda Russella:

Námitka zazněla v rozhovoru s F. Coplestonem S.J., kde Sir Bertrand Russel vyjadřuje mínění, že není důvod se domnívat, že vůbec existuje nějaká příčina bytí všech konkrétních objektů. Mluvíme-li o celku, nelze pojem příčiny užívat: vesmír prostě jenom existuje. Uvádí příklad, že každý člověk na světě má matku, lidstvo jako celek však matku nemá.⁵⁵

K tomu Sousedík vysvětluje, že vesmír nelze chápat jako množinu, ale jako celek reálně existujících jsoucen. My se neptáme na příčinu množiny, ale tohoto reálně existujícího celku.⁵⁶

⁵⁴ Srov. SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s.138-143.

⁵⁵ Srov. RUSSEL, B. *Proč nejsem křesťanem a jiné eseje*, Praha: Orbis, 1961. s. 84-85.

⁵⁶Srov. SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s. 145-146.

2. Po vydání monografie proběhla diskuse s Petrem Dvořákem⁵⁷ a Davidem Peroutkou.⁵⁸

Diskuse byla vedena zejména o první premise kosmologického argumentu, a to v případě, že nahodilých jsoucnen v kauzální řadě je nekonečný počet a každé má příčinu. Jedná se tedy o nekonečnou kauzální řadu. Členové nekonečné kauzální řady zanikají poté, co kauzálně zapříčinili vznik následujícího člena řady. Pokud obsahuje řada některé členy schopné nedeterministické kauzality, mohla by řada obsahovat jiné členy, než ve skutečnosti obsahuje a řada by od současné byla odlišná, alespoň co se týká některých jejích členů. Tato nahodilost je logická i reálná. Je však logicky možné také to, že by:

- a. mohla existovat jiná řada, např. řada B, C
- b. nevznikla by vůbec žádná řada

Členové řady však nemají reálnou možnost způsobit neexistenci řady jako celku, ani možnost vzniku nějaké jiné kauzální řady. Řada by v tom případě existovala nutně v takové podobě, v jaké existuje a žádnou vnější příčinu by nepotřebovala. Dvořák a Frei navrhuji toto řešení: „*Samotní členové řady stačí k vysvětlení řady jako celku, nikoli k vysvětlení logicky nahodilé existence. Členové A řady nevysvětlí, proč existuje A řada spíše než B řada nebo proč neexistuje vůbec žádná řada. Tam kde je logická možnost opaku, musí existovat vnější příčina aktualizace.*“⁵⁹

Oponenti zpochybňují platnost zásady T: „každý celek jehož každý prvek je nahodilý je i sám nahodilý“. Oponenti zastávají názor, že princip T neplatí „*Logická nahodilost není jednou z vlastností, pro kterou platí, že mají-li všechny prvky celku danou vlastnost, má ji i celek sám.*“⁶⁰ Princip T však neplatí ani pro reálnou možnost „... žádný člen řady nemá ve své kauzální moci neexistenci řady jako celku.“⁶¹

Na zpochybnění platnosti zásady T Sousedík odpovídá následujícím způsobem:

Nejprve uvádí všechny možnosti existence řady nahodilých jsoucnen:

V prvním případě se jedná o celek, který zahrnuje větší počet simultánně a sukcesivně nahodilých jsoucnen. Zde není pochyb o platnosti zásady T na základě platnosti kauzálního principu. Každé nahodilé jsoucno má svou příčinu v nutné příčině

⁵⁷ Srov. DVOŘÁK, P., FREI, J. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *Reflexe*, 2014, č.47, str. 161-169.

⁵⁸ Srov. e PEROUTKA, D. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *Filosofický časopis*, 2014, roč. 62, č.5, str. 765-771.

⁵⁹ DVOŘÁK, P., FREI, J. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. s. 169.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 165.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 166.

buď přímo, nebo v případě kauzální řady zprostředkovaně prostřednictvím nahodilého člena řady. V tom případě působí nutná příčina na první nahodilý člen řady a na další členy řady zprostředkovaně. Toto působení nazývá Sousedík *a capite*.

Druhou možností je, že svět zahrnuje jedno od věčnosti existující simultánně nahodilé jsoucno. Zde nutná příčina nemůže působit *a capite*, protože nemůže nahodilému jsoucnu časově předcházet. Působí tedy *a latere* (z boku), tzn. že působí po celou dobu trvání svého účinku. Toto působení nazývá autor termínem konzervace (uchovávání v existenci). To způsobuje trvání nahodilé věci.

Třetí možnost, která je předmětem polemiky, je takový celek, který zahrnuje nekonečné množství jednotlivých časově omezených nahodilých jsoucn. Zde Sousedík tvrdí, že tato řada má opět příčinu působící *a latere*.⁶² Vysvětluje to na základě teorie konkurzu a konzervace. „*Teorie konkurzu a konzervace spočívá v tom, že nutná příčina působí spolu s nahodilou příčinou vznik nového nahodilého jsoucna a že pak sama, bez součinnosti s nahodilou příčinou zachovává takto vzniklé nahodilé jsoucno v bytí*“⁶³ Autor uzavírá: „*Soubor všech simultánně nahodilých jsoucn je za všech okolností (bez ohledu na to, zda je konečný či nekonečný) také simultánně nahodilý a musí mít od sebe odlišnou příčinu, jež není již nahodilým, nýbrž nutným jsoucnem. Domnívám se proto, že zásada T je zřejmá a platí bez výhrad a omezení.*“⁶⁴

K tomu Dvořák upřesňuje, že v kontextu Sousedíkovy argumentace má zásada T význam: Každý celek, jehož každý prvek je simultánně nahodilý je sám silně simultánně nahodilý. Přitom pojem silná simultánní nahodilost znamená, že mohou neexistovat všechny členy celku. S tímto tvrzením autor souhlasí a dodává, že zásada T se týká reálně existujícího celku. Zásada T je platná na základě v ní obsaženého termínu „nahodilé jsoucno“, které je složeno z obsahu a existence. Jeho nahodilost je vlastnost nepřispívající.⁶⁵

K platnosti zásady T se vyjadřuje i David Peroutka v recenzi Sousedíkovy knihy. Uvádí protipříklady nepřispívajících vlastností, které nevedou k tomu, že by danou vlastnost měl i celý soubor jejich nositelů. Například minerál složený z krychlových krystalů může být i nekrychlový. Dále se vyjadřuje k závěru S. Sousedíka o zřejmé platnosti zásady T. „*K Sousedíkovu pojmu „zřejmosti“ bych ...připojil jen související pojem intuice, mám na mysli rozumovou intuici. Ne všichni neoscholastičtí myslitelé mají tento pojem v oblibě... Já však v určitých bodech oceňuji odhalení zřejmosti více, než neplatné důkazy a nezdařilé rigorizace... Stanislav Sousedík v tomto ohledu dospěl*

⁶² Srov SOUSEDÍK, S. *O celcích jejichž každý prvek je nahodilý*, s. 133-138.

⁶³ *Tamtéž*, s.137.

⁶⁴ *Tamtéž*, s.138.

⁶⁵ Srov. DVORÁK, P. *Kosmologický důkaz a nahodilost celku nahodilých jsoucn*, s. 139-145.

při promýšlení kosmologického důkazu k dílčím mezím rozumových možností: v určitém bodě je na místě poukázat pouze na skýtající se zřejmost. ⁶⁶

Luboš Rojka upozorňuje na úvahu o logicky nutném jsoucnu, která je v rozporu s tradičním křesťanským pojetím. Jsoucno, které je logicky nutné by muselo existovat v nekonečně dlouhém časovém úseku tak, že v žádné jeho části by nemohlo neexistovat. To vede k úvahám o vztahu nutného jsoucna k časovosti. ⁶⁷

Námítky proti platnosti Sousedíkova důkazu můžeme shrnout do následujících okruhů:

1. Svět není celkem nahodilých jsoucnů, ale jen množinou vzájemně nesouvisejících individuí. V tom případě by nemělo smysl ptát se na příčinu tohoto celku. Toto tvrzení odporuje naší zkušenosti se světem, který se jeví ne jako množina, ale jako celek propojený velkým množstvím vazeb mezi jeho individuálními částmi.

2. Neexistuje kauzalita, je to jen výsledek naší zkušenosti, a tedy neexistují žádné kauzální řady. Jedná se zde o tvrzení Davida Huma, že představa o spojení nahodilého jsoucna s jeho příčinou je pouhou iluzí vyvolanou v naší mysli tím, že po stejných věcech následují na základě naší zkušenosti podobné jevy.

3. Pokud celek světa a kauzální řady existují, lze namítat, že pokud existuje nekonečná kauzální řada nahodilých jsoucnů, je tato řada nutná, protože žádný její člen nemůže způsobit neexistenci řady, ani vznik jiné řady. Proti tomu formuluje Sousedík svoje tvrzení T: „Každý celek, jehož každý prvek je nahodilý, je sám nahodilý. Svět má tudíž (nejméně jednu) příčinu, jež není nahodilým jsoucnem, a tudíž je jsoucnem nutným.“ Toto tvrzení je nejproblematictější částí důkazu. Tvrzení o nepřispívajících vlastnostech není přesvědčivé, je možno uvést řadu příkladů, kde není platné.

Řešením by mohlo být tvrzení, že nekonečná kauzální řada nahodilých jsoucnů ve skutečnosti neexistuje, pokud vycházíme z tvrzení, že svět má počátek.

Další možností je působení nutné příčiny a latere (z boku), která spolupůsobí při vzniku nahodilého jsoucna a potom ho udržuje v bytí po celou dobu jeho existence. Doklad pro toho tvrzení můžeme najít například i v teleologickém směřování světa

⁶⁶ PEROUTKA, D., Boží (ne)dokazatelnost v soudobé české neoscholastické diskuzi. 20. konference Olomouc, 2016, Společnost pro křesťansky orientovanou filozofii v České a Slovenské republice. [cit. 2001-03-11].

Dostupné na [www <https://krestanskafilozofia.eu/20olomouc.html/>](https://krestanskafilozofia.eu/20olomouc.html).

⁶⁷ Srov. ROJKA, L. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *ORGANON F*, 2015, vol 22. No. 2, str. 271-274.

a v jemném vyladění vesmíru a tady lze podle mého názoru najít styčný bod s argumentací Richarda Swinburna.

4. Argumentace Richarda Swinburna

Knih *Bůh jako vysvětlení* je jediným dílem Richarda Swinburna, které vyšlo v českém jazyce. Sám autor ji považuje za stručné shrnutí své práce v oblasti filosofie náboženství. Podrobnější výklad problematiky obsahují rozsáhlejší autorovy práce, zejména kniha *The Existence of God*. Lze však mít za to, že pro potřeby této práce, tj. porovnání dvou postupů kosmologické argumentace, obsahuje publikace vše podstatné.

4.1. Postup argumentace

Argumentaci Richarda Swinburna je možné zařadit mezi induktivní kosmologické argumenty. Nedokazuje tedy deduktivně Boží existenci na základě existence jsoacen ve světě, ale snaží se dokázat, že existence Boha je vysvětlením existence světa, a to vysvětlením vysoce pravděpodobným.

V první kapitole Swinburne představuje pojem Boha. Vychází z teistického pojetí, jak mu rozumí západní monoteistická náboženství – křesťanství, islám a judaismus. Mluví o osobním Bohu jakožto individuální bytosti schopné záměrného jednání. Bůh tedy může cokoli tvořit, zachovat i zničit. Z toho plyne první vlastnost – Bůh je všemohoucí. Podle Swinburna je tato všemohoucnost omezena principem sporu:

„Bůh může dát vesmíru existenci a může učinit, aby vesmír neexistoval. Ale Bůh nemůže učinit, aby vesmír zároveň existoval i neexistoval.“⁶⁸

Další Boží vlastností je vševědoucnost. Předpokládá se, že „*všechno Boží poznání je pravdivé a Bůh poznává všechno, co je pravdivé*“⁶⁹ Podle Swinburna je i tato Boží vlastnost logicky omezena. Autor se domnívá, že Bůh nemůže poznávat věci, které svobodná bytost učiní v budoucnosti. Bůh tedy poznává v každé době to, co je logicky možné vědět. To ale nezahrnuje činy, které lidské bytosti udělají svobodně v budoucnosti. Předpokladem pro toto tvrzení je, že rozhodnutí lidí nejsou zcela determinována a existuje svobodná vůle. Toto omezení Boží vševědoucnosti je tedy důsledkem Božího rozhodnutí stvořit svobodné bytosti a Bůh mohl tento důsledek předvídat.⁷⁰

Dále je Bůh dokonale svobodný, není omezen žádnými touhami, žádostmi. „...*ve své všemohoucnosti může nejen činit všechno, co chce, ale je také ve svém chtění*

⁶⁸ SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*, s. 25.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 24.

⁷⁰ *Srov. Tamtéž*, s. 27.

*dokonale svobodný.*⁷¹ I jeho svoboda je však omezena tím, že nemůže dělat věci, které jsou logicky nemožné.

Bůh je také věčný. Tuto věčnost však Swinburne chápe jako trvalé bytí, a ne jako bezčasovost:

*„Bůh je věčný v tom smyslu, že existoval v každém okamžiku minulosti, existuje nyní a bude existovat v každém okamžiku budoucnosti.“*⁷² V této otázce se tedy odchyluje od tradičního křesťanského pojetí, které podle jeho názoru nedává smysl, i když pádné důvody pro tento názor neuvádí.

Dalším Božím atributem je všudypřítomnost a současně nerozprostraněnost, chápané tak, že Bůh může působit a poznávat všude.

Bůh je stvořitel světa a udržovatel vesmíru.

Swinburne se rovněž nevyjadřuje k tomu, zda má vesmír počátek v čase nebo existuje věčně. Podle jeho pojetí věčnost spočívá v tom, že v každém okamžiku závisí vesmír na udržujícím Božím působení.

Bůh je dokonale dobrý. *„Bůh je vševědoucí, a proto bude mít pravdivé poznání o tom co je mravně dobré, a je dokonale svobodný, a proto bude konat to, co pokládá za (naprosto) dobré“.* Swinburne tvrdí, že některé morální zákony nezávisí na Boží vůli a ani Bůh je nemůže změnit. Dále postuluje, že ačkoliv jsou Boží schopnosti neomezené, nemůže činit to co je logicky nemožné, a tedy nemůže vykonat každý možný dobrý skutek a rovněž nemůže stvořit nejlepší z možných světů. Takový svět podle něho nemůže existovat, protože vždy může být vylepšen, např. přidáním dalších lidí.⁷³

Z uvedených vlastností (vševědoucí, všemohoucí, dokonale svobodný) plyne, že existence Boha je faktem, který vysvětluje všechno ostatní. *„Bůh je odpovědný za existenci všech věcí mimo sebe a za to, že jsou takové, jaké jsou, a že mají schopnosti a vázanosti, které mají – protože Bůh neustále působí v každém okamžiku času. Jeho vlastní existence je jedinou věcí, jejíž existenci Boží působení nevysvětluje.“*⁷⁴

Dále autor přistupuje k výkladu, jak přírodní vědy vysvětlují jevy ve světě. Ukazuje kritéria, kterých využívá metodologie přírodních věd za účelem posouzení přijatelnosti určité teorie. Každá taková teorie poskytuje vysvětlení určitých jevů v přírodě. Snaží se objevit příčiny událostí a účinky, ke kterým dané příčiny vedou. Autor rozlišuje neživé

⁷¹ SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*, s. 25.

⁷² *Tamtéž*, s. 27.

⁷³ *Srov. Tamtéž*, s. 35.

⁷⁴ *Tamtéž*, s. 37.

kauzální působení od záměrného kauzálního působení. Pokud by se objekty ve světě chovaly nahodile a pokaždé jiným způsobem, nebylo by možné cokoliv předvídat. Objekty však tvoří druhy, jejichž členové se chovají předvídatelně, tj. vždy stejným způsobem. „*Tato generalizace toho, kdy věci uplatňují své schopnosti se nazývají zákony přírody neboli přírodní zákony neboli vědecké zákony.*“⁷⁵

Z vědeckých zákonů jsou vytvářeny vědecké teorie. Vědecká teorie je přijatelná, pokud splňuje následující požadavky:

1. Vede nás k tomu, abychom očekávali s přesností mnohé a různé události, které pozorujeme (a nepozorujeme události, které podle tohoto tvrzení neočekáváme).

Toto kritérium znamená, že nejlepší teorie je taková, která vysvětluje co nejvíce různých událostí a vysvětluje je přesně. Zákon, který vede k očekávání pozorovaných událostí jen s určitou mírou pravděpodobnosti je méně odůvodněn než zákon, který vede k očekávání tohoto pozorování s jistotou.

2. To, co předkládá je jednoduché.⁷⁶

Ze všech těchto kritérií považuje Swinburne za základní kritérium jednoduchost. „*Bez kritéria jednoduchosti nikdy nemáme způsob, jak volit mezi nekonečným počtem teorií kompatibilních s fakty.*“⁷⁷ Jednoduchost teorie spočívá v tom, že postuluje co nejméně nových objektů a vlastností, skládá se z několika málo zákonů, které uvádí do vztahu několik málo proměnných.

3. Shoduje se s naším základním poznáním.

4. Jinak bychom tyto události neočekávali.

Člověk hledá poslední vysvětlení všeho, co může pozorovat. Na konci celé řady vysvětlení musí být, co můžeme nazvat posledním vysvětlením. Tím může podle Swinburna být:

1. materialismus tj. „*názor, že osobní a mentální skutečnosti se sice liší od skutečností fyzikálních, ale jsou jimi plně produkovány*“

2. humanismus, tj. smíšená teorie, která tvrdí, že ani živé ani neživé vysvětlení není plně postačující

⁷⁵ SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*, s. 43.

⁷⁶ *Srov. Tamtéž* s.46.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 51.

3. teismus, teorie, která tvrdí, že faktory neživého vysvětlení musí být vysvětleny personálně, a to osobní bytostí – Bohem. „*Bůh v každém okamžiku zachovává v existenci materiální příčiny našeho vesmíru s jejich schopnostmi a vázanostmi.*“⁷⁸

Nejjednodušší možné poslední vysvětlení podává podle autora teismus, který je nejjednodušší možnou hypotézou. Teismus tvrdí, že každý jiný objekt, který existuje, má příčinu v jediné substanci, v Bohu. Teismus postuluje pro Boha nekonečný stupeň těch vlastností, které jsou esenciální pro osoby – nekonečnou moc, poznání, svobodu. Jediným omezení možností Boha jsou tedy pouze logické limity. Autor uvádí zajímavou tezi, že věda vždy dává přednost nekonečnému stupni nějaké kvantity, spíše než velmi velkému, a naopak nulovému stupni před velmi malým. To platí i o vlastnostech Boha, který je nekonečně mocný, má nekonečné poznání a existuje věčně. Všechny tyto vlastnosti má podle Swinburna esenciálně. Odůvodňuje to tím, že pokud by tyto vlastnosti měl náhodně, mohl by je sám omezit nebo se zcela anihilovat. Bůh má na základě své nekonečné dobroty možnost stvořit vesmír. Není však zaručeno, že jej skutečně vytvoří, je to ale vysoce pravděpodobné.⁷⁹

Tuto obecnou teorii Swinburne aplikuje na vysvětlení řádu světa, vysvětlení existence člověka, teodiceu a náboženskou zkušenost.

Nejprve se zabývá otázkou, proč existuje spíše něco než nic. Vesmír se skládá z mnoha hmotných objektů spojených množstvím vzájemných vztahů, jedná se o velmi složitý systém. Swinburne k tomu říká: „*Budeme-li moci vysvětlit množství věcí ve vesmíru jednou jednoduchou bytostí, která je udržuje v existenci, uděláme to – i když existenci této jednoduché bytosti nevyhnutelně vysvětlit nemůžeme.*“⁸⁰

Svět je chápán jako vhodné místo pro lidi, ale autor také upozorňuje na to, že je i krásný a krása je považována za dobro už od doby antiky.

Existence těl lidí a živočichů je pro Swinburna druhou doplňující větví jeho kosmologické argumentace. Stručně popisuje vědeckou teorii o vzniku života a evoluční teorii a tento výklad existence živých bytostí přijímá. Ukazuje ovšem, že se nejedná o poslední vysvětlení. Posledním vysvětlením je to, proč proces evoluce proběhl právě tak, jak proběhl. Musely platit určité přírodní zákony, aby celý evoluční proces umožnily. V případě platnosti jiných zákonů a jiných výchozích podmínek by život nevznikl. Toto mínění podporuje i jemné vyladění vesmíru („fine-tuning“).

Autor reaguje na námitku, že by mohlo existovat obrovské množství vesmírů, a v některém případě by mohl náhodně vzniknout zrovna ten, kde všechny konstanty

⁷⁸ SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*, s. 63.

⁷⁹ *Srov. Tamtéž*, s. 66-70.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 75.

a podmínky jsou náhodou nastaveny tak, že došlo ke vzniku života a evoluci člověka. Na to namítá, že zásadě jednoduchosti lépe vyhovuje uvažovat o jediném vesmíru řízeném Bohem než předpokládat téměř nekonečné množství jiných vesmírů.⁸¹

Swinburne zdůrazňuje, že nepostuluje Boha mezer, pouze jako vysvětlení jevů dosud vědecky nevysvětlených, ale Boha jako vysvětlení toho, co vysvětluje věda. „*Opravdový úspěch spočívá v tom, že nám věda ukazuje hlubokou uspořádanost světa, podává mocné důvody k přesvědčení, že existuje ještě hlubší příčina tohoto řádu.*“⁸²

Výklad o existenci lidské duše, teodiceji a náboženské zkušenosti svým rozsahem přesahuje záměr práce, a proto se jím podrobněji nezabývám.

Richard Swinburne uzavírá svůj výklad:

„*Závěrem této knihy je, že existence, řád a jemné vyladění světa, existence vědomých lidských bytostí na světě s prozřetelnostními možnostmi formovat sami sebe, sebe navzájem a svět, některá historická svědectví o zázracích v souvislosti s lidskými potřebami a modlitbami, zvláště v souvislosti se založením křesťanství, vrcholící konečně zjevnou zkušeností milionů lidí o jeho přítomnosti, to vše činí podstatně více pravděpodobným než nepravděpodobným, že existuje Bůh.*“⁸³

Autor uznává, že proti jeho argumentaci existuje množství protiargumentů. O některých bude pojednáno v následující části této kapitoly. Dále se svým způsobem vyjadřuje také k významu argumentu v lidském životě. V argumentaci a protiargumentaci bychom mohli pokračovat do nekonečna. „*Ale život je krátký a my musíme jednat na základě toho, co nám argumenty, které jsme měli čas prozkoumat, ukazují jako pravděpodobně pravdivé. Ve volbách musíme volit, aniž jsme měli čas uvážit podstatu politických programů třeba jen hlavních kandidátů, pokud jde o jeden nebo dva body jejich programů. A musíme stavět mosty a posílat rakety do vesmíru, dříve, než můžeme zvážit všechny argumenty pro a proti, zda naše konstrukce je bezpečná – natož abychom si byli absolutně jisti, že bezpečná je. A v náboženství musíme také jednat (i když připouštím, že se později v životě můžeme k argumentům vracet).*“⁸⁴

⁸¹ Srov. SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*, s. 81-91.

⁸² Srov. *Tamtéž*, s. 92.

⁸³ *Tamtéž*, s. 164.

⁸⁴ *Tamtéž* s. 166.

4.2. Diskuse

Oponentem, o kterém je zmínka i v doslovu Swinburnovy knihy,⁸⁵ je J. L. Mackie. Tento autor polemizuje zejména proti argumentům obsaženým v 7. kapitole knihy *The Existence of God*, ale argumentaci lze vztáhnout i na postup argumentace použitý v knize *Bůh jako vysvětlení*. Nabízí následující úvahu: Mějme jednu hypotézu, že vesmír existuje bez příčiny, druhou pak, že ho stvořil Bůh. Tedy společným základem pro obě hypotézy je existence fyzického vesmíru. Mackie tvrdí, že skutečnost, že nezapříčiněný vesmír by neměl vysvětlení, neodůvodňuje tvrzení, že je to nepochopitelné či nepravděpodobné. Podle něj je naopak velmi nepravděpodobná hypotéza o stvoření světa Bohem. Pokud by existoval Bůh, tak jak ho chápou západní monoteistická náboženství, byl by schopen stvořit vesmír tak jak ho známe. Musíme však vzít v úvahu, zda je pravděpodobné že je zde opravdu Bůh právě s těmito vlastnostmi a schopnostmi. Autor argumentuje proti Swinburnem použitému pojmu personální vysvětlení. To znamená že Bůh naplňuje své záměry přímo, bez jakéhokoliv fyzického zprostředkování, bez materiálu a nástrojů. To je v souladu s křesťanskou naukou o stvoření z ničeho a o tom, že Bůh tvoří pouhým slovem. Mackie namítá, že v naší zkušenosti není nic, co by takovéto tvrzení ospravedlňovalo. Nepovažuje však za plauzibilní ani tvrzení, že Bůh existuje nezapříčiněně. Podle Swinburna je to extrémně jednoduchý předpoklad, a Bůh s nekonečnou mocí, poznáním a svobodou je ta nejjednodušší osoba jaká může existovat.

Proti tomu má Mackie dvě námitky:

1. Jednoduchost je dosažena za cenu toho, že dovádíme vše do nekonečna, je dosažena za cenu uplatnění celé série skutečných aktuálních nekonečností.

2. Partikularita nebyla odstraněna, ale pouze skryta. Můžeme postulovat partikularitu Boha na základě toho, jaký partikulární vesmír se rozhodl stvořit. Navíc naše zkušenost nezná žádného netělesného ducha, který je neomezený.

Swinburne nehledá kompletní vysvětlení světa, ale zkouší minimalizovat nevysvětlenou část celého obrazu. Jeho závěry se ale nakonec podobají Kalámskému argumentu, který považuje stvoření osobou za jediný uspokojivý počátek všech věcí.⁸⁶

Ondok zdůrazňuje, že Swinburne vychází z realistické koncepce, podle níž řád světa existuje objektivně a není pouze subjektivní interpretací nebo konstrukcí lidského rozumu. Jeho závěry však jsou méně přesvědčivé, oproti tradičním metafyzickým

⁸⁵ Srov. SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*, s.165.

⁸⁶ Srov. MACKIE J. L. *The Miracle of Theism*, s. 95-101.

důkazům, protože existence Boha zůstává pouze hypotézou a její pravdivost může být popřena, i když je více pravděpodobné, že Bůh existuje, než že neexistuje.⁸⁷

K otázce jemného vyladění vesmíru se vyjadřuje Mutschler.⁸⁸ Američtí fyzikové J. D. Barrow a F. J. Tipler došli k závěru, že velice malé změny základních fyzikálních konstant, by způsobily vznik univerza, ve kterém by život nemohl existovat. Zdá se, že fyzikální vlastnosti musely mít přesný rozsah umožňující vznik života. To může mít dvojí význam:

1. Slabý antropický princip znamená, že pokud člověk existuje, musely být splněny fyzikální podmínky jeho existence. Tento princip je z metafyzického hlediska triviální. Platil by i v případě, že by výchozí fyzikální podmínky byly jiné a život by vůbec nevznikl.

2. Silný antropický princip tvrdí, že fyzikální konstanty mají právě takové hodnoty, aby byl možný vznik života. Kdyby nebylo tohoto účelového zaměření, bylo by toto vyladění konstant nepochopitelné. Předpokládá tedy existenci Boha, který měl v úmyslu vytvořit člověka, a hodnoty fyzikálních konstant mu posloužily jako prostředek k dosažení tohoto účelu. Podle autora je tento princip neodůvodněný. Jako příklad uvádí, že je také možno hodit za sebou šest šestek, a nemá to žádnou příčinu.

Autor uzavírá: „*Tyto konstanty sice nedokazují Boží existenci, ale otevírají prostor, ve kterém je Bůh myslitelný.*“⁸⁹

S kritikou tvrzení, že nejjednodušší vysvětlení je vždy apriori pravděpodobnější, než nějaké složitější při téže rozsahu přišel Michael Martin. Je intuitivně zřejmé, že rozsah hypotézy je vždy relevantní pro předpoklad její apriorní pravdivosti. Například tvrzení, že všichni australští havrani jsou černí, je apriori pravděpodobnější, než všichni havrani jsou černí. Hypotéza s menším rozsahem je tedy pravděpodobnější než se širším rozsahem, protože tvrdí méně, a tedy je zde menší prostor pro chybu. Ale podle tvrzení autora není důvod si myslet, že jednodušší hypotéza je vždy *a priori* pravděpodobnější při stejném rozsahu. Nabízí porovnání těchto dvou hypotéz:

1. Všechna nebeská tělesa se pohybují po přímkách.
2. Pohyb všech nebeských těles je kruhový.

První hypotéza je obecně považována za jednodušší, ale to neznamená, že je obecně pravděpodobnější než druhá.⁹⁰

⁸⁷ Srov. ONDOK J.P. *Důkaz nebo hypotéza Boha*, s. 63.

⁸⁸ Srov. MUTSCHLER, H. D. *Teorie vzniku světa*, s. 28-29.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 29.

5. Porovnání obou argumentů:

Zásadní rozdíl obou přístupů k argumentaci plyne z použitého typu důkazu. Oba autoři se shodují v tom, že se jedná o důkazy aposteriorní a kosmologické. Vycházejí tedy z existence světa a snaží se dokázat existenci Boha jako příčiny existence světa. Sousedíkova argumentace je deduktivní a má formu sylogismu. Tato deduktivní argumentace je založena na vztahu vyplývání. Pokud se prokáže platnost premis, závěr z nich vyplývá nutně. Důkaz je ryze metafyzický, to znamená, že jeho východiskem jsou jsoucná a jejich nejobecnější rysy. Sám autor popisuje jím použitou metodu jako deduktivní aplikaci kauzálního principu.⁹¹ Pokud je její postup správný, dosažené výsledky jsou jisté a definitivní.

Zvláštností Sousedíkovy argumentace je, že se zaměřuje na význam kosmologického důkazu pro život lidského jedince. K tomu se Swinburne vyjadřuje pouze krátce.

Swinburnův důkaz je založen na metodě indukce, to znamená že nejprve předkládá teorii, podle které existuje Bůh a dokazuje, že tato teorie je nejlepším a nejjednodušším způsobem vysvětlení existence univerza. Jedná se tedy o použití metody explanace, obvyklé v přírodních vědách. Dosažené závěry jsou však pouze pravděpodobné a mohou být jako každá vědecká teorie falzifikovány. Argumentace je velmi dobře srozumitelná pro přírodovědně a technicky zaměřeného čtenáře, neboť používá metodické postupy, na které je zvyklý z oblasti přírodních věd a podle kterých byl školen. Metafyzické postupy argumentace jsou naproti tomu složitější a vzhledem k tomu, že jim v předchozích letech nebyla věnována taková pozornost, nejsou všeobecně známé.

Protože Swinburne začíná argumentaci vysvětlením pojmu Boha, věnuje se mu obšírněji než Stanislav Sousedík, který dokazuje jen několik základních vlastností nutného jsoucná. Rovněž otázkami teodiceje, zázraků a náboženské zkušenosti se S. Sousedík nezabývá, pro Swinburna jsou to faktory, které zvyšují pravděpodobnost jeho hypotézy Boha.

Diskutabilní u Sousedíkova argumentu je tvrzení T, jak vyplynulo z výše uvedené diskuse. Pokud zaujíme teologické stanovisko *creatio ex nihilo*, tak tento problém by nenastal, neboť nekonečná řada nahodilých jsoucná v tomto případě nepřichází v úvahu, musí mít počátek daný okamžikem stvoření. Toto je však tvrzení na základě zjeveného

⁹⁰ MARTIN, M. *Atheism : A Philosophical Justification*, s. 111-112.

⁹¹ SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s. 14-15.

náboženství, které však není zastáváno například sv. Tomášem Akvinským, který tvrdil, že není žádný rozpor v tom, že by svět mohl existovat od věčnosti, neboť stvořitelská moc je od věčnosti, stejně jako Bůh sám. Svět od věčnosti je možný, a proto ho mohl Bůh stvořit.⁹²

Pokud jde o význam kosmologického argumentu v životě, je velmi cenné, že autor tuto otázku otvírá.

Zhroucení světa vlivem smrti nebo nenaplněné lásky se však zřejmě netýká světa jako celku, kterým se zabývá kosmologický důkaz, ale světa, který se vyskytuje v okolí daného člověka a jeví se mu zajímavý. „*A tudíž není patrné, proč by z nějakých oblastí tohoto širšího světa nemohla do zhrouceného subjektivního světa vejít nějaká nitrosvětská empirická skutečnost... díky níž by svět znovu nabyl jasu.*“⁹³

V případě Swinburnovy argumentace je problematické, že uvádí pojem Boha jako nejlepší vysvětlení existence světa, ale jeho vlastnosti pouze předpokládá a nijak je nedokazuje. Odpůrci se jednak snaží dokázat, že existence Boha není nejjednodušším vysvětlením světa a jednak argumentují proti předpokladu, že Bůh působí přímo, bez zprostředkování fyzikálního působení. Další námitky pocházejí z teorie pravděpodobnosti a vztahují se ke knize *The Existence of God*.

Z argumentace obou autorů zůstává nezodpovězena otázka existence Boha v čase. Oba autoři ji svým způsobem připouštějí, Richard Swinburne tvrdí, že díky existenci v čase Bůh nezná budoucí rozhodnutí lidí. U Stanislava Sousedíka nacházíme také předpoklad, že by Bůh mohl existovat v čase, když tvrdí že absolutně logicky nutné jsoucno má vlastnosti:

„*1. existuje v nekonečně dlouhém časovém úseku tak, že 2. v žádné jeho libovolně dlouhé části by nemohlo ani sukcesivně ani simultánně neexistovat. To znamená, že by Bůh existoval věčně, tedy v jakémsi druhu času.*“⁹⁴

Proti tomu lze namítnout, že Bůh je nesložený, zatímco vše stvořené existuje v čase složeném z plynutí jednotlivých okamžiků. U Boha je tedy čas ničím neomezeným trváním, jedinou a nesloženou přítomností. Čas je tedy pro něho stále přítomnou minulostí, přítomností i budoucností. Stejná nesloženost platí i z hlediska prostoru a metafyzických podob složenosti.⁹⁵

V závěru svých publikací se oba autoři vyjadřují k výsledku své práce poměrně skepticky. Swinburne požaduje od člověka aktivní přístup k otázkám víry

⁹² Srov. Srov. GREDT, J. *Základy aristotelsko – tomistické filosofie*, s. 191.

⁹³ PEROUTKA, D. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení.

⁹⁴ ROJKA, L. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení.

⁹⁵ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *My v trojici*, s. 450-465.

i za předpokladu, že jisté poznání není dosažitelné. Sousedík svou argumentaci dovádí na hranici přirozené teologie a dále se odvolává na Boží milosrdenství.

Závěr

Filosofická argumentace mající za účel důkaz Boží existence má velmi dlouhou tradici. V současné době však vůči těmto způsobům argumentace panuje skepse, která trvá od doby osvícenství až do našich dnů. K oživení zájmu přispěl až přínos analytické filosofie, zejména v USA, kde došlo zhruba od poloviny minulého století k obnově zájmu o filosofii náboženství. Ani mezi teology není o toto téma velký zájem, neboť problematika se nachází na rozhraní filosofie a přirozené teologie. Podle Pospíšila se současné směry přirozené teologie tématu charakteristik Boha většinou vyhýbají nebo je výslovně odmítají. Známa jsou slova M. Heideggera: „K tomuto Bohu se člověk nemůže obracet v modlitbě, ani mu nemůže přinášet oběti. Před *causa sui* nemůže člověk pokleknout, před tímto Bohem nemůže hrát ani tančit.“⁹⁶ Jaký význam mají tedy důkazy existence Boha pro život jednotlivce, případně pro jeho náboženskou víru? Zdá se, že ani jeden ze zkoumaných autorů nekončí své úvahy příliš povzbudivě.

Je asi velmi nepravděpodobné, že by někdo na základě některého z důkazů (nejen těch, o kterých pojednávají oba autoři) uvěřil v Boha tak, jak ho předkládá zjevené náboženství. Víra vyžaduje osobní rozhodnutí člověka a je dobrovolná. Pro víru se však rozhodují úkonem vůle, a tento úkon se rozhodují vykonat na základě nějakého poznání.

Domnívám se, že význam důkazů Boží existence spočívá zejména v těchto oblastech:

- Pokud jsou přesvědčivé, mohou se pro hledající stát předsíní víry. Pokud se člověk začne zabývat otázkami po základu světa, musí nakonec volit z určité sady vysvětlení a mezi nimi porovnává. Potom může zjistit, že některé předpoklady jsou pravděpodobnější než jiné, a na základě toho se rozhodnout.
- Pro věřícího mohou posloužit jako potvrzení, že jeho víra má rozumné zdůvodnění a není jen výsledkem emocí nebo neodůvodněných představ.

Uvedené důkazy nám však neposkytují přesnou informaci o tom, jaký je tento filosoficky dokazovaný Bůh. „*V našem životě se tím, že jsme se s porozuměním seznámili s důkazem Boží existence a některými jeho (ovšem jen pomocí analogie) poznanými vlastnostmi, nezměnilo pranic. Svět zůstal dále pomíjivý a my spějeme vstříc své vlastní nicotě. Nové je tu pouze, že víme, že tomu všemu přihlíží z jakési nesvětské dálky a jakoby bez zájmu subsistující existence, Bůh.*“⁹⁷

⁹⁶ Citace převzata z: POSPÍŠIL, C. V., *Jako v nebi tak i na zemi*, s. 435–436.

⁹⁷ SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*, s. 168.

Za tuto hranici poznání se pomocí logické argumentace nemůžeme dostat a pokud nechceme u tohoto poznání zůstat, nezbyvá nám, než vykonat „skok víry“, jak o něm hovoří Kirkegaard. Pak se dostáváme do sféry zjeveného nadpřirozeného náboženství a zde se již vyjadřuje teologie Naskýtá se otázka, zda je možný intuitivní důkaz Boží existence, jak o něm hovoří Bochenski a zda a jak lze této intuice dosáhnout. Možná je odpovědí tvrzení Stanislava Sousedíka o zřejmé platnosti je ho věty T. Nemohu zde neuvést citaci z vlastního životopis sv. Ignáce z Loyly, která pravděpodobně tento intuitivní vhled popisuje: „*Když tak krácel ve svých zbožných myšlenkách, posadil se na chvíli a hleděl k řece, která tuďy tekla. Když tam seděl, začal se mu rozjasňovat vnitřní zrak, neměl žádné vidění, ale chápal a poznával mnoho věcí jak z duchovního života, tak z víry a vzdělání, a to s tak ohromným osvícením, že se mu všechny ty věci zdály být nové. Není možné vyložit jednotlivosti, které tehdy pochopil, ačkoliv jich bylo mnoho, lze pouze říci, že se mu velice rozjasnila mysl...*“⁹⁸

Podle Šimka není mezi argumentačně diskurzivním poznáním a rozumovou intuicí nepřekonatelný rozdíl. Intuice jako první rozumový vhled do nějaké pravdy zpravidla vytváří základ a východisko pro rozumovou analýzu, a zároveň disponujeme intuicí jako náhledem na celek, který byl předtím rozumově analyzován. Intuitivní poznání není tedy vázané na logický důkaz, ale je otázkou, zda intuitivní poznání není sekundární a jeho předpokladem není poznání Boží existence na základě usuzování.⁹⁹

Snad je opravdu náboženská zkušenost miliard lidí na celém světě a v různých historických epochách dostatečným důvodem k tvrzení, že se všichni tito lidé nemýlili. Avšak toto tvrzení je obtížně filosoficky obhajitelné.

Pokusů o důkaz Boží existence bychom mohli najít v dějinách filosofie i v současné diskusi mnoho. Stejně tak i mnoho pokusů o jeho popření. Těmi se tato práce nezabývá, ale jejich struktura je zřejmá. U deduktivních důkazů je to snaha popřít některou z výchozích premis, u induktivních falzifikovat hypotézu existence Boha, nebo snížit její pravděpodobnost. Jak ukazuje diskuse vedená ke kosmologickému důkazu Stanislava Sousedíka, vedou tyto polemiky k upřesnění argumentace a posouvají poznání problému dopředu.

V práci nebyla podrobněji zmíněna problematika apriorních důkazů, i když je jim obecně ve filosofii věnována větší pozornost. Kosmologické důkazy jsou však zajímavé pro technicky a přírodovědně zaměřené čtenáře, stejně tak jako pro lidi, pro které bylo impulsem k přijetí náboženské víry pozorování přírody v celé komplexitě. Zde je nutno

⁹⁸ Poutník, - *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyly*, s.24-25.

⁹⁹ Srov. ŠIMEK, V. Apodiktická racionalita a kosmo-antropologický důkaz Boží existence. In VOKOUN, J. (Ed.) *Nos autem infirmi : Karlovi Skalickému k devadesátým narozeninám*. Brno, 2024. Nepublikovaný rukopis. s. 109-135.

vyzdvihnout Swinburnovu myšlenku, že Bůh je také krásný a vše co tvoří je rovněž krásné. Z dějin filosofie víme, že tato myšlenka je velice stará a najdeme ji již u antických autorů.

Z obou uvedených důkazů Boží existence se mi jeví jako přesvědčivější Sousedíkův důkaz. Zdá se být lépe podpořen rozsáhlou metafyzickou argumentací a jeho předpoklady dávají možnost k dalšímu podrobnějšímu rozpracování a odstranění problematických míst. Swinburnův důkaz přes svoji větší srozumitelnost zůstává vzhledem k použité metodě vždy pouze do určité míry pravděpodobný. Lze však mít za to, že všechny myslitelné důkazy nelze chápat izolovaně, a naopak jejich přesvědčivost narůstá, když je budeme chápat ve vzájemných souvislostech.

Považuji za potřebné zmínit učení magisteria Římskokatolické církve, jako myšlenkový rámec, ze kterého vycházím. Z hlediska katolicky zaměřené teologie je pojem poznatelnosti Boha definován v dogmatické konstituci Prvního vatikánského koncilu Dei Filius ze dne 24. dubna 1870.

V jednom z kánonů se uvádí:

*„Jestliže někdo říká, že jeden a pravý Bůh, náš Stvořitel a Pán, nemůže být s jistotou poznán přirozeným světlem lidského rozumu skrze to, co bylo učiněno: anathema sit.“*¹⁰⁰ Toto dogmatické vyjádření bylo reakcí na extrémní názory na vztah víry a rozumu, a snahou vyrovnat se s Kantovou kritikou metafyziky. Prvním z nich je racionalismus, který absolutizuje rozumové poznání, opakem je fideismus, který absolutizuje víru. Koncil učí, že některé pravdy víry jsou dostupné jak vírou, tak rozumovým poznáním. Zde se jedná hlavně o poznání Boží existence.¹⁰¹

Argumentů existuje celá řada a Konstituce neuvádí žádný preferovaný způsob argumentace. Ve 2. kapitole je uvedeno: *„... Bůh, původce a cíl všech věcí, může být s jistotou poznán přirozeným světlem lidského rozumu ze stvořených věcí.“*¹⁰² K tomu jsou nejbližší kosmologické argumenty.

Dogma tedy nenařizuje používat jenom některý z argumentačních postupů, ale ponechává na zkoumání každého člověka, který z nich je pro něj přesvědčivý.

Přínos studia důkazů Boží existence bych chtěl nakonec ukázat na příkladu toho, jak se vyvíjel můj vlastní postoj k této otázce. Vyrůstal jsem v ateistickém prostředí a určitou část mého života jsem se za ateistu i považoval. Pocit úzkosti, který analyzuje Stanislav Sousedík ve své monografii jsem prožíval již od raného dětství, mám za to, že

¹⁰⁰ SKALICKÝ, K. *Dokumenty Prvního vatikánského koncilu*, s. 79.

¹⁰¹ Srov. *Tamtéž*, s. 32-33.

¹⁰² *Tamtéž*, s. 67.

je člověku vlastní i bez nějakého konkrétního důvodu. Při pozorování přírody a kupodivu i výtvarného umění, které je mi jinak cizí, jsem však měl jakési mlhavé tušení, že svět, ve kterém žiji má nějaký původ a cíl. To dává životu určitou nezřetelnou naději. Ke křesťanství jsem se vrátil asi ve třiceti letech (pokřtěný jsem byl tradičně jako malé dítě). K tomuto obratu došlo na základě určitého zážitku, který nejde přesně popsat, ale určitě to nebyla rozumová intuice. V první fázi po této konverzi u mne převládal racionalismus, snažil jsem se svoji víru rozumně zdůvodnit a obhájit ji před svým, většinou nevěřícím okolím. O to jsem se snažil v podstatě stejnou metodou, jakou používá Swinburne, tzn. ukázat, že Bůh je nejlepší vysvětlení světa. O metafyzických problémech jsem neuvažoval, nebyl mi v té době nablízku nikdo, kdo by mne s tímto způsobem uvažování seznámil. Pod tlakem denních starostí a nemožností dobrat se nějakého jistého vysvětlení jsem nakonec dospěl k fideismu. Začal jsem přijímat církevní učení tak, jak je předkládáno a přestal jsem se touto otázkou zabývat. Uvedený přístup má podle mého názoru určité opodstatnění. I když se v současné době mnoho lidí vymezuje proti dogmatům a autoritě, je myslím dobré si uvědomit, že za těmito poučkami stojí obrovská myšlenková práce mnoha generací, včetně návaznosti na antickou tradici. Tento přístup také umožňuje udržet si konzistenci v uvažování a neztratit směr, který jsem si vybral jako životní cestu. Člověk se ovšem nemůže zbavit pochybností, ani by to nebylo správné. Bůh dal člověku rozumovou duši a my máme za povinnost tento dar používat. Seznámení se s metodami a závěry filosofického dotazování po existenci Boha pak snad vede i ke zodpovědnějšímu a uvážlivějšímu prožívání křesťanské víry u jedince, který je s nimi alespoň rámcově seznámen.

Lze tedy konstatovat, že filosofické důkazy Boží existence nejsou záležitostí minulých epoch, ale stále si udržely svůj význam, a to nejen pro teisty, ale i pro každého člověka, hledajícího životní smysl.

Seznam použité literatury

AKVINSKÝ, T. *Summa Theologiae* [cit. 2001-03-11].

Dostupné na www < <https://krystal.op.cz/summa-theologiae//>>.

BOCHENŤSKY, J. M. *Cesta k filosofickému myšlení*. 3. vydání. Praha: Academia 2001. ISBN 80-200-0853-5.

CRAIG, W. L. *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz*. Eugene: Wipf and Stock Publishers 2001, ISBN 1-57910787-7.

DESCARTES, R., *Meditace o první filosofii*. 3. vydání. Praha: OIKOYMENH 2015. ISBN 978-80-7298-202-8.

DVOŘÁK, P., FREI, J. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *Reflexe*, 2014, č.47, str. 161-169.

DVOŘÁK, P. Kosmologický důkaz a nahodilost celku nahodilých jsoucn. *Reflexe*, 2014, č.48, str. 139-145.

GREDT, J. *Základy aristotelsko-tomistické filosofie*. Elektronické vydání Praha: Krystal OP, 2019. ISBN 978-80-7575-058-7 (formát PDF).

KANT, I. *Kritika čistého rozumu*. Druhé upravené vydání. Praha: OIKOYMENH 2020. ISBN 978-80-7298-301-8.

MACHULA, T., FILIP Š. M. *Tomismus čtyřiaadvaceti tezí*. Praha: Krystal OP 2010. ISBN 978-80-87183-28-1

MACKIE, J. L. *The Miracle of Theism: Arguments for and against the existence of God*. Oxford: Oxford University Press, 1983. ISBN 978-0198246824.

MARTIN, M., *Atheism : A Philosophical Justification*. Philadelphia: Temple University Press, 281990. ISBN 0-87722-642-3.

MUTSCHLER, H. – D., Teorie vzniku světa. In KLOTTERMANN, R. (ed.) *Svět, člověk, Bůh*. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 2000. ISBN 80-207-324-9.

NOVÁK, L., DVOŘÁK, P. *Úvod do logiky aristotelské tradice*. 2. vydání Praha: Krystal OP, 2011. ISBN 978-800-87183-33-5.

ONDOK, J. P., *Důkaz nebo hypotéza Boha?* Svitavy: Trinitas, 1998. ISBN 80-86036-05-7

OPPY, G., Ontological Arguments, In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2023 Edition), [cit. 2001-03-11].

Dostupné na WWW <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/ontological-arguments/>>.

PEROUTKA, D. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *Filosofický časopis*, 2014, roč. 62, č.5, str. 765-771

PEROUTKA, D. Boží (ne)dokazatelnost v soudobé české neoscholastické diskuzi. 20. konference Olomouc, 2016, Společnost pro křesťansky orientovanou filozofii v České a Slovenské republice. [cit. 2001-03-11].

Dostupné na www <<https://krestanskafilozofia.eu/20olomouc.html/>>.

POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi tak i na zemi: Náčrt trinitární teologie*. Praha: Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-7566-017-3-6 (Karmelitánské nakladatelství) a 978-80-7575-020-4 (Krystal OP).

Poutník: Vlastní životopis sv Ignáce z Loyoly. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 2002. ISBN 80-86042-80-3.

RATZSCH, D., KOPERSKI J. Teleological Arguments for God's Existence. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2023 Edition), [cit. 2001-03-11].

Dostupné na WWW <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/teleological-arguments/>>.

REICHENBACH, B. Cosmological Argument. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2023 Edition), [cit. 2001-03-11].

Dostupné na www <<https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/cosmological-argument/>>.

ROJKA, L. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *ORGANON F*, 2015, vol 22. No. 2, str. 271-274.

RUSSEL, B. *Proč nejsem křesťanem a jiné eseje*. Praha: Orbis, 1961

SOUSEDÍK, S., O celcích jejichž každý prvek je nahodilý. *Reflexe*, 2014, č.48, str. 133-138.

SOUSEDÍK, S. *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení*. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-433-4

ŠIMEK, V. Apodiktická racionalita a kosmo-antropologický důkaz Boží existence. In VOKOUN, J. (Ed.) *Nos autem infirmi : Karlovi Skalickému k devadesátým narozeninám*. Brno, 2024. Nepublikovaný rukopis.

ŠPRUNK, K. Stanislav Sousedík: Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. *AUC Theologica*, 2015, roč.5, č.48, s. 332-354

SVOBODA, R., SKALICKÝ, K., PAVELKOVÁ, M. et al. *Dokumenty Prvního vatikánského koncilu: Pracovní překlad*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-85-6.

SWINBURNE, R. *Bůh jako vysvětlení*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-422-3.

SWINBURNE, R., *Short intellectual autobiography* . [cit. 2001-03-11].

Dostupné na www < <https://users.ox.ac.uk/~orie0087/>>.

HEJNÝ, B., *Důkazy Boží existence podle Richarda Swinburna a Stanislava Sousedíka*, České Budějovice 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta, katedra filozofie. Vedoucí práce: V. Šimek.

Práce se zabývá porovnáním a zhodnocením dvou aposteriorních kosmologických důkazů Boží existence, jak jsou podány v knize *Stanislava Sousedíka Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení* a v knize Richarda Swinburna *Bůh jako vysvětlení*. Zatímco metoda S. Sousedíka je deduktivní aplikace kauzálního principu, Richard Swinburne používá induktivní metodu, známou z metodologie přírodních věd, a tak poskytuje pouze pravděpodobnostní vysvětlení existence Boha. V práci jsou popsány rovněž argumenty, které uvedené důkazy zpochybňují.

Klíčová slova: Důkazy Boží existence, aposteriorní důkazy Boží existence.

kosmologický důkaz Boží existence , deduktivní kosmologický argument, induktivní kosmologický argument

ABSTRACT

HEJNÝ, B., *Arguments for the Existence of God in the Work of Richard Swinburne and Stanislav Sousedík*, České Budějovice 2023, Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology, Department of Philosophy. Thesis supervisor: V. Šimek.

The thesis deals with the comparison and evaluation of two a posteriori cosmological arguments of God's existence, as they are presented in Stanislav Sousedík's book *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení* and in Richard Swinburne's book *Is There a God?* While S. Sousedík's method is a deductive application of the causal principle, Richard Swinburne uses an inductive method, known from the methodology of the natural sciences, and thus provides only a probabilistic explanation of the existence of God. The thesis also describes the arguments against that proof.

Key words: Arguments for God's existence, a posteriori arguments for God's existence, cosmological argument for God's existence, deductive cosmological argument, inductive cosmological argument